

הדף היומי

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת סנהדרין - דף יג

ויש נפק"מ למי ששכח ותן טל ומטר בליל ה' של התקופה שבו מתחילים להזכיר, הביא בביאור הלכה את דברי הח"א שכתב בשם הפר"ח, בדיעבד אם התפלל ושכח טל ומטר מונין מעת לעת, ולפי"ז כיון דאין תקופת תשרי נופלת אלא ב' שעות או בט' שעות בלילה או ביום, לעולם אין צריך לחזור בתפלת מעריב הראשונה, כיון שעדיין לא נשלם ס' יום מעת לעת. וכן אם התקופה נופלת ביום א"צ לחזור אפילו בתפילת שחרית להתפלל קודם ג' שעות ביום, וכשנופלת בט' שעות ביום ומתפלל מנחה קודם ט' שעות ג"כ א"צ לחזור. עכ"ל. והפרי מגדים הביא את דברי הפרי חדש, וכתב על דבריו ואינו יודע אם לסמוך עליו בזה והאריך והביא את השיטות שלא סברו כך להלכה, וכפי העולה מדבריו ראוי להתפלל שנית ולהתנות כפי המבואר ביסודו. **א לנבי תפלת נדבה ומי שמסופק אם התפלל.**

סיכום הדף

נושא: עיבור מחמת התקופה. סמיכה ע"י ג' דיינים.

אמר רב יהודה בשם שמואל, עיבור השנה מחמת התקופה **לדעת רבי יהודה**, דוקא אם התקופה הייתה ממשיכה **רוב חודש** היינו 16 ימים בחודש הבא, **היינו** אם תקופת תמוז הייתה ממשיכה עד ט"ז תשרי יש צורך לעבר את השנה. **לדעת רבי יוסי** דוקא אם המשיכה התקופה 21 יום. **ונחלקו** בדרשת הפסוק "חג האסיף תקופת השנה" שניהם סברו שהיום שבו נופלת התקופה נחשב לתקופה החדשה, **ולרבי יהודה**, כל החג צריך להיות בתקופה החדשה, **ולרבי יוסי**, די במקצת החג שיהיה בתקופה החדשה. **דברי שמואל** נשארים בקושיא מחמת **שלמדנו בברייתא** שנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי האם יום התקופה שייך לתקופה החדשה או מסיים את התקופה הישנה. ולדברי שמואל לדברי הכל יום התקופה מהתקופה החדשה. **ועוד למדו בברייתא לדעת רבנן** עיבור השנה מחמת התקופה באופן שממשיכה התקופה רוב חודש היינו 16 יום (ונחלק עם רבי שמעון האם יום תקופה מן החדש או מן הישן. ולא ברור מי סובר מה). **לרבי יהודה** ב' ידות היינו 20 יום (ולא כפי שהזכיר שמואל בדברי רבי יהודה). **לרבי יוסי** מחשבים את התקופה הקודמת לתמוז, אם תקופת טבת ממשיכה 16 ימים בתוך ניסן, יעלה שתקופת ניסן תחל בי"ד ניסן ותסתיים בכ"ב תשרי, באופן זה מעברים את השנה. **אולם** אם תקופת תמוז מאחרת 16 יום אין זה סיבה לעבר את השנה שאת תקופת תשרי עדיין תהיה בחג, **וכן** יהיה הדין אם המשיכה התקופה 17 או 18 יום וכו', **אלא** נקט 16 מחמת תחילת דבריו בתקופת טבת. **ונחלקו** רבי יהודה ורבי יוסי, האם יום התקופה נחשב לתקופה ישנה או חדשה, **הנפק"מ** תהיה כאשר יום התקופה יהיה ביום כא', **לדעת רבי יהודה** נחשב לתקופה הישנה ובעבור זה יעבור את השנה. **לרבי יוסי** נחשב לתקופה חדשה ולא יעברו את השנה. **לדעת ר"ש**, אף אם תקופת תמוז נכנס לחג זה סיבה ליעבור השנה (ונחלק עם רבנן האם יום תקופה מן החדש או מן הישן. ולא ברור מי סובר מה). **לדעת אחרים**, אפילו אם נכנסת התקופה 14 יום מעברים את החודש. **ביאר רב שמואל בר יצחק**, כוונתם לתקופת ניסן נאמר "ששור את חטת האביב" תקופת ניסן תחל בזמן שניתן לחדת את הלבנה היינו ע"ד בחודש. **ואם** יש הפרש של יום אחד בלבד, אין צורך לעבר את השנה **אלא** מעברים את חודש אדר, **ובכך** נמצא אדר ארוך והתקופה הייתה בטווח של יד' יום בתוך ניסן. **והנמצא** שנקט יד', **ביאר רב אחא בר יעקב** שמונה מהגדול לקטן, היינו אם התקופה תיפול בי"ד או ט"ז עד יד' יעברו את השנה, **אולם** אין יד' בכלל שהרי ניתן לעבר את אדר ולא את השנה. **רבינא ביאר בדעת אחרים**, שאף בתקופת תשרי סברו שכל החג צריך להיות בתקופה החדשה כולל יו"ט ראשון. **וכוונת** הפסוק "חג האסיף" לחג הבא בזמן אסיפה, שהרי בפשטות "חג האסיף" מתייחס לחול המועד שניתן לאסוף.

לדעת רבי שמעון סמיכת זקנים נעשית ב', **לדעת רבי יהודה** בה' **למדו בברייתא** לדעת רבי יהודה "וסמכו זקני העדה" **נאמר** "עדה" שלא תאמר זקני השוק, **נאמר** "העדה" שלא תאמר זקנים מסנהדרין קטנה, **אלא** מסנהדרין גדולה. **נאמר** "וסמכו" ב' דיינים. **נאמר** "זקני" ב' דיינים, אין עושים שקול נמצא שצריך ה' דיינים. **לדעת ר"ש**, "זקני" ב' דיינים אין עושים שקול נמצא ג' דיינים. **ולא דרש** מ"וסמכו" שצריך את הפסוק לגוף הענין שסומכים את ידיהם על הפר. **רבי יהודה למד** מ"וסמכו" שלדבריו המילה מיותרת כיון שהיה ניתן לכתוב "זקני העדה על ראש הפר". **ר"ש למד** שאם לא היה נאמר "וסמכו" היה נדרש שמתחים את ידיהם על ידי הפר. **ורבי יהודה למד** שיש דרשה מסמיכה שעל קרבן עולה. **ר"ש** לא קיבל דג"ש מעולה.

למדו בברייתא "סמיכה וסמיכת זקנים בג" **ביאר ריו"ח** הכוונה ב"סמיכה" להסמיק את החכם כדי שיהיה קרוב "רבי". **אמר אביי לרב יוסף** מה המקור שצריך ג', אם מ"ויסמוך את ידיו עליו" הרי נקרא רבן שסמך את יהושע היה לבדו. **ואם משה רבנו** עומד במקום 70 זקנים, א"כ צריך ג' לסימיכה. ונשארת הגמ' בקושיא מה המקור. **אמר רב אשי לרב אחא בריה דרבא**, אין הכוונה שסומך בידי אלא קורא לו רבי ומתיר להורות דיני קנסות. **אמר רב יהודה בשם רב** זכור אותו האיש לטובה ורבי יהודה בן בבא שמו שמחמתו לא נשתכחו דיני קנסות, **וביארה הגמ'** שאין הכוונה שכחה סתם, שיש לזה פתרון שישנונו, אלא בלעדיו לא הייתה ממשיכה שושלת הסמיכה לדון בדני קנסות ומבואר שסמך לבד וכו', **פעם זרה המלכות** על ישראל כל הסומך יהרג, וכל הנסמך יהרג, עיר ססומכין בה תיחבר, תחום ססומכין בהן יעקרו. הלך רבי יהודה בן בבא וישב בילין שני ארומים גדולים ב' שתי עיירות גדולות בין שני תחומי שבת בין אמת, לשפרעם, **וסמך שם חמשה זקנים, רבי מאיר** (ביארה הגמ' שר"מ נסמך ע"י ר"ע ולא קיבלוהו מחמת שהיה צעיר וחזר ריב"ב וסמכו, וזה שאמר רבה בר בר חנה בשם ריו"ח כל האומר ר"מ לא סמכו ר"ע אינו אלא טועה), **רבי יהודה, רבי שמעון, רבי יוסי ורבי אלעזר בן ר"ש** ע"י רבי **אויז מוסיף** אף רבי נחמיה. הדבר התגלה למסכת **אמר רבי יהודה בן בבא** בניי רוצו ותברחו, אמרו לו רבי מה תהא עליך, אמר להן הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכים. **אמרו** לא זוז משם עד שנתעזו בו שלש מאות חניתות של ברזל ועשאוהו ככברה. **מבארת הגמ'**, שבמעשה הסמיכה היו עוד חכמים והם לא נזכרו מחמת כבודו של רבי יהודה בן בבא.

עיונים על הדף

הדקדוק בחישוב התקופה

כפי המבואר לאורך דברי הגמ' עיברו את השנה מחמת התקופה, ונחלקו התנאים באלו אופנים מעברים את השנה ביחס ליום התקופה ובשורש דברי הפסוק "חג האסיף תקופת השנה" האם כל החג צריך להיות בתקופה או רק חלקו וכו'. את המעבר בין תקופה לתקופה, וכמה היא אורך התקופה למדנו לעיל בעיונים על הדף לדף יב. ושם הארכנו באריכות גדולה שיש ב' שיטות בחישוב התקופה שיטת שמואל ושיטת רב אדא, ובדואי שבחישובים הנ"ל יש כחה וכמה נפק"מ. וצריך ליישב איך נתמודד איתם בהווה שבעולם. ונקדים בקצרה את השיטות. שיטת שמואל, אין תקופת ניסן נופלת וכו' כל חשבוננו של שמואל מבוסס ע"י, ששנה היא 365 יום ו-6 שעות. ממילא כל תקופה לשמואל היא בדיוק 91 יום + 7.5 שעות. ואילו לפי חשבוננו של רב אדא, שנה היא 365 יום ו-5 שעות 55 דקות ו 25 שניות. ועוד משהו. והארכנו בנושא לעיל.

עתה צריך ללבן, אם יש הפרש בין השיטות ודבר זה תלוי במציאות העולם, ימצא שיש דברים שיש בהם נפק"מ כמו עיבור השנה חישוב התקופה, מתי אומרים "תן טל ומטר" בחו"ל שענין זה מתחשב לפי התקופה וכו'. וכדי להמחיש את הפער והאפשרות בנפק"מ הרחבנו מעט את מספרי השנים, היינו באמת שנה הבאה או עוד שנתיים לא נרגיש בהבדל, אבל צריך לשים לב שהפער בין חשבוננו של רב אדא לשמואל בנושא זה של חישוב התקופה, כארבע דקות לשנה. באלף שנה כשלושה ימים. ובמשך 42,000 שנה שלפי חשבוננו של שמואל יתחילו לומר ותן טל ומטר ביום הראשון של פסח!!!

האם שמואל לא זייק בחישובו?

כתב בכוזרי השני (ויכוח חמישי, קמ"ו) שהטעם הוא, שבדואי אף שמואל ידע את חשבוננו של רב אדא שבדואי הוא יותר מדויק. אלא היות ולאנשים קשה לחשב את הזמנים הקטנים ושברי השניות וכו' לכן נתן שמואל כללים ברורים לקלים לחישוב, בזה אנו משתמשים בדברים הגדולים לכל יחיד ויחיד, כברכת חמה או אמירת ותן טל ומטר בחו"ל שתחילת האמירה היא ע"פ חשבון התקופה. מאידך, עיבור השנים שזה דבר המסור לבי"ד בלבד בו אנו משתמשים בדיוק יתר מחשבוננו של רב אדא.

במ"ב, בבה"ל (סי' תכז, ד"ה כשראש חודש) נקט שיחשובים דקים שאין בהם נפק"מ עכשיו בחשבון התקופות בין כי הפתרו במהרה שנחזור לקדש ע"פ ראייה בביאת גואל צדק בב"א.

מאידך, בדבריו בשעת"צ (סי' שעב אות יח) מביא את הרמב"ם שכתב, שגם בשיעור של היקף שאמרו שבכל דבר שיש ברוחבו טפח יש הקיפו ג' טפחים, אינו בדקדוק כי יש מעט יותר. אומר השעה"צ "שאינו לדקדק בזה יותר, כי סמכו חכמים על אלו השיעורים על העינים שבתורה כי קשה לצמצם העודף ואולי היה מקובל להם מסיני שיש לסמוך על השיעורים האלו אף בשיעורי תורה ובדואי שבדברים דרבנן יש לסמוך על זה". עכ"ל.

כלומר דעת המ"ב שאין שיש בדברים שנראים כלא מדויקים, כך היה קים להם לחז"ל, שכך צריך לנוהג. ואפילו בדברים דאורייתא נראה שיש לסמוך על השיעורים האלו, כי ההלכה למשה מסיני של שיעורים אמרה תחזיק את השיעורים האלו להלכה אף שיש בהם אי אילו דיוקים לכאורה. (ועי' בתשב"ץ סי' קס"ה)

להשלמת הנושא נביא את דברי החינוך (מצוה רנח, שלא להנות במדות) לגבי דקדוק במשקולות וכו', וכתב ע"ז "אלא אמרו זכרונם לברכה על הכיוון הגמור כי אם בחישוב ולכן אל תסמוך בזה חלוקת הדברים בין בני אדם" מבואר לא כמו במ"ב לעיל, אלא דעת החינוך שבאמת בין בני אדם צריך להחמיר ולא לסמוך על ה"בדיוק" של השיעור.

וממשיך, "ואל תתמה, איך יכתבו דבר בלתי מכוון והם אנשי אמת אשר אלקים נצב בעדתם. כי הם יתנו וזכרו אל החשבונות כי אם בחשבון תחומי שבת או צברעת ללאים ונטיתעם ויבוצ"ב, ובזה מה שלא כיוונו בו מביא אותנו לזי חומרא, ואינו מזיק לשום אדם בממונו. ואע"פ כן העידו ברוב מקומות אלו שאין החשבון מדקדק שם שאמרו בכל מקום ומקום כפי הראוי בו היינו זלא דק, ולחומרא לא דק."

מבואר מדבריו שתמיד יש ללכת לחומרא יש פעמים שחז"ל אמרו שצריך להחמיר עד שיהיה השיעור בודאי ויש פעמים שמצד עצמו הענין יהיה לחומרא.

תן טל ומטר לבני חו"ל

כנזכר לעיל ענין התקופה יש בו נפק"מ לגבי אמירת "תן טל ומטר" לבני חו"ל, ויש בו נפק"מ להלכה לפי הנזכר בסוגיא לפנינו. וכך, לשון השו"ע (או"ח קז, א), ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחרי הקמת תשרי (וימר התקופה הוא בכלל הסי'. הגה"מ פ"ב אב). עכ"ל. ביאר הרמ"ב (סק"ד) שכונת הרפת"א שיום התקופה בכלל, כלומר יום שנפלה בו התקופה מחשבים מכלל הסי' אפילו אם התקופה נופלת בחצי יום או אח"כ רק שיהא קצת קודם הלילה. בהג' הגר"א ציין לדברי רבי יוסי אצלנו בסוגיא שיום התקופה מהתקופה החדשה.